

La taifa eslava de Tortosa (431-452 AH / 1040-1061 dC) i la seva adscripció hudí

Assaig d'interpretació de la legitimitat a través de la numismàtica

DAVID FRANCÉS VAÑÓ*

Les cròniques dediquen extensos paràgrafs a la història i anècdotes dels regnes de Taifes més importants però, en canvi, redueixen a la mínima expressió les notícies relacionades amb les taifes més petites, com la de Tortosa. Sovint, la història d'aquests petits estats es coneix poc o s'ignora, i es repeteixen aquelles certes arrossegades per historiadors antics que es mostren clarament incompletes o parcials, i de vegades fins i tot falses. El treball de recerca plantejat en aquest article no pretén ser definitiu ni plenament aclaridor dels dubtes, conscient que les dades són escasses i de difícil interpretació.¹

Francisco Codera, l'any 1881,² va escriure una frase premonitòria: “*No sabemos si en esos años hubo o no rey en Tortosa o si obedecía esta ciudad al rey de Lérida Sulayman Ibn Hūd: no teniendo datos concretos, omitimos hacer conjeturas*”. Intueixo que Codera preveia l'aparició de noves monedes i també de més investigadors que les sabessin desxifrar. Però han passat 125 anys i no hem avançat gaire. Potser és el moment de fer noves conjectures.

La base de la meua hipòtesi és que el regne de Tortosa va romandre sempre, d'una manera o d'una altra, lligat amb la dinastia hudí, és a dir, amb els governs de les taifes de Lleida, primer, i Saragossa, després. Aquesta conjectura parteix de l'observació d'un fenomen singular assenyalat pels numismàtics, que és que, aparentment, dos reis consecutius d'una mateixa taifa (Muqātil i Ya'īlā) utilitza-

* Investigador numismàtic i membre de la SCEN.

1. Les fonts històriques de referència han estat extretes dels treballs de recerca, publicats o inèdits, de GASPARIÑO, Sebastián, *Historia de Al-Andalus según las crónicas medievales*, Editorial Fajardo el Bravo, 2007. Naturalment li agraeixo enormement la seva gentilesa en anticipar-me dades imprescindibles que encara no han estat publicades.

2. CODERA, Francisco, *Monedas árabes de Tortosa*, Girona, Imprenta de la Revista de Ciencias Históricas, 1881.

ren els mateixos laqab —els sobrenoms intitulats en relació al seu poder—. Aquesta circumstància és molt estranya i, en cas que fos certa, s'hauria tractat d'un cas únic, insòlit. El nus gordià d'aquesta història sembla tenir un protagonista clar: Sulayman ibn Hūd. Començaré per desgranar-vos la seva història.

Sulayman Ibn Hud de Saragossa

Sulayman ibn Hūd va estar tota la seva vida lligat íntimament a la dinastia tu-gíbida de Saragossa. Pel que sembla, però, aquesta relació no es basava en la consanguinitat, sinó en una col·laboració interessada. Sabem que Sulayman va fer-se amb el poder i el govern de Lleida i Montsó,³ assassinant el qa'id Abū-l-Mutarrif al Tu'yibí, el qual pertanyia a la mateixa tribu que el rei Mundir I de Saragossa, just abans d'intervenir personalment a Tortosa.

Segons es desprèn de les cròniques, Mundir, rei tugíbida de Saragossa, liderava una sèrie de petits emirs o cabdills locals que posseïen i governaven algunes ciutats d'una manera gairebé independent.

*“Mundir controló a los jefes de estas fronteras y fueron posibles para él allí sus asuntos...”*⁴

Un d'aquests cabdills era Sulayman ibn Hūd, el qual controlava Lleida, Montsó, Barbastre i Tudela, poblacions situades a la frontera amb els cristians. Mundir regnava tranquil amb un mur de protecció d'aquestes característiques, situat entre els cristians orientals i la ciutat de Saragossa.

*“Hudayl b. Jalaf b. Lub, señor de la Sahla, rechazó a Mundir, que quería hacerlo su hāyib y darle la preponderancia sobre el grupo de pequeños emires que estaban bajo su protección”*⁵

Labīb al-Saqaliba de Tortosa

Segons les cròniques, Tortosa estava aleshores sota el comandament de Labīb al-Saqaliba, des del començament de la *fitna*, la divisió del Califat. Labib sembla haver-se posat sota la protecció de Mubarak de València per culpa de les ànsies expansionistes de Mundir. Labib lluità amb Mubarak contra Mundir. Hi va haver una batalla on Mubarak el derrotà i, per això, el primer fou aclamat a València després de la mort dels eslaus que hi governaven. Mubarak, però, no fou un bon governant i la gent de València es va amotinar. Aleshores, des de Tortosa, Labib va buscar refugi a Barcelona, mostrant submissió al comte cristià, anomenat l'emir d'al-Ifrānġa de Barcelona. Labib es va sotmetre tant que semblava ésser un dels

3. Font: BAYAN, p. 221.

4. Fonts: BAYAN, p. 221; *Dajira* I, p. 181-182 (englobó en lloc de controló).

5. Fonts: BAYAN, p. 181-182; *Dajira* III, p. 20-21.

seus governadors. Aquest gest va irritar els musulmans tortosins que, amb l'ajuda inestimable de Sulayman Ibn Hud, acabaren per girar-se contra el propi Labib. Tots aquest fets degueren succeir cap el 412 AH (1022 dC).

Labīb és un personatge històricament controvertit. És curiós que el nom de Labib (que es pot confondre amb el de Nabil) també sembla aparèixer en un lloc preferent de les monedes fabricades a Saragossa en el període 426-428 AH. L'opinió generalitzada és que són el mateix personatge i que, a més, anys més tard, apareixerà també en algunes monedes tortosines datades l'any 451 AH. Com pot ser el mateix personatge que uns anys abans havia lluitat contra Mundir? Jo no descarto que ho sigui, però la longevitat ho dificulta. Quan Labib era governador de Tortosa durant la *fitna* devia tenir, com a mínim, uns vint anys. Si fos el mateix Labib que l'any 453 AH va lliurar la ciutat a al-Muqtadir, tindria aleshores més de setanta anys. Jo m'inclino a pensar que es tracta de dos personatges, els dos esclaus, anomenats Labib i Nabil. Francisco Codera ja havia tractat aquesta possibilitat des del punt de vista filològic, sense arribar a cap conclusió definitiva. Ara bé, si eren un o dos personatges diferents, o si Labīb va morir en la revolta del 412 AH, són qüestions que no són fonamentals per a continuar desenvolupant la hipòtesi d'aquest article. El punt essencial és que, després de la intervenció de Sulayman Ibn Hud a Tortosa, aquesta ciutat va passar a ser una província (en mans d'un governador) feudatària de Lleida i no pas de Saragossa.

Yūsuf ibn Hud de Lleida

Sense notícies rellevants conegudes, Tortosa va romandre sota control de Sulayman Ibn Hud durant uns quinze anys. La situació canviaria a partir del 1038 dC arran de l'assassinat de Mundir II de Saragossa a mans del seu cosí Abdallā b. al-Hakam. Aprofitant aquest fet, Sulayman Ibn Hud va assolir de prendre el poder de Saragossa. Tot i que les cròniques no ho esmenten, podem deduir que Sulayman va deixar el govern de Lleida en mans del seu fill primogènit, Yusuf, amb plens poders. Per aquest motiu Yusuf va poder fer encunyar monedes a Tortosa amb el seu laqab "*Muʿiz al Dawlāh*", però sense ostentar cap signe de sobirania.

Però, per què encunyà moneda Yūsuf a Tortosa i no a Lleida? Crec que la resposta cal trobar-la en l'estatus polític de Tortosa i en la prevalença de la legitimitat. Així, Yūsuf exercia el govern sobre Lleida, però li devia acatament i submissió al seu pare Sulayman. En altres paraules, a Lleida, el poder de Yusuf estava supeditat al del seu pare i, per tant, legalment no podia encunyar amb el seu nom. En canvi, Tortosa mantenia l'estat de territori feudatari de Lleida i no de Saragossa. A les monedes tortosines hi apareix el poder emissor representat amb el laqab de Yusuf "*Muʿiz al Dawlāh*" i el nom, en segon terme, de Muqatil.

És veritat que, des que Sulayman va prendre el poder a Saragossa, totes les monedes d'aquella taifa van dur el nom d'Ahmed, un altre dels seus fills. Tradicionalment, s'ha considerat que aquest fet indicava la voluntat de Sulayman de nomenar successor el seu fill Ahmed, en perjudici d'altres fills. Probablement fou així, però només pel que fa a l'herència saragossana,⁶ ja que Yūsuf fou nomenat ben aviat governador de Lleida.

Muqātil de Tortosa (i Yala)

No sabem quan es va iniciar el govern de Muqātil a Tortosa. No necessàriament havia de coincidir amb l'inici de les emissions monetàries. De fet, crec que aquestes emissions van començar l'any 431 AH per dos motius distints i sense relació amb l'inici del govern. Un motiu és que el 431 AH és l'any del reconeixement del fals Hišām. L'altre és que coincideix amb l'any de l'arribada al tron de Sulayman i de la unificació dels dos territoris. El que cal ressaltar és que Muqātil encunyà monedes amb el laqab de Yūsuf de Lleida "*Muʿiz al Dawlāh*". I continuà fent-ho fins al 438 AH, arran de la mort de Sulayman de Saragossa.

La mort de Sulayman i les lluites internes entre els germans hereus podria haver estat el detonant perquè Muqātil prescindís de l'acatament a Yūsuf, potser esperant esdeveniments. Fou aleshores que començà a utilitzar el seu propi laqab "*Sayf al Mila*" a les monedes, això sí, de manera poc contundent. Es tractava d'un laqab amb connotacions més religioses que no pas polítiques, com hauria estat el cas d'haver utilitzat el de "*Sayf al Dawlāh*". De tota manera, aquesta denominació devia ser pactada o tolerada amb Yusuf, el laqab del qual tornava a aparèixer a les monedes tortosines l'any 450 AH.

Crec que totes les monedes que duen el laqab "*Sayf al Mila*" van ser emissions de Muqātil, el qual, segons es desprèn dels registres numismàtics, degué morir el 449 AH (vegeu el capítol següent).

Hi ha monedes que duen els noms de Muslim i Aben Rady que s'han atribuït a Muqātil per coincidir amb les dates esmentades a les cròniques. Pel mateix motiu, no ho ha estat la que du el nom Yala. Però les fonts no són fiables al cent per cent. Recentment, s'ha descobert una moneda, a les excavacions arqueològiques del carrer Jabonerías de Múrcia, que ens ajudarà en la interpretació dels fets.⁷ La moneda presenta el laqab "*Sayf al Mila*" en la cara principal i el nom Aben Rady a l'altra, sense més dades, excepte pel fet que la data presenta un 3 visible i clar. Aquest 3 ens permet atribuir la moneda a Muqātil i, d'aquesta ma-

6. I fins i tot a Lleida, almenys durant l'any 436 AH, de quan es coneix una emissió monetària que també du el nom d'Ahmed.

7. La imatge ha estat gentilment proporcionada per Carolina DOMÈNECH (Universitat d'Alacant). Vegeu "Aportación a la numismática de las taifas", *Revista Numismática OMNI*, Extra 1, 2014, p. 101-106.

nera, descartar la possibilitat d'atribuir el laqab esmentat a cap altre rei. Per tant, l'únic rei que utilitzà el laqab “*Sayfal Mila*” (també segons les cròniques) va ser Muqātil. En conseqüència, Yala va ser el darrer personatge que apareix a les emissions de Muqātil. Un cop desaparegut aquest, Yala hauria governat en solitari la taifa per un breu període de temps, just abans que a les monedes torni a aparèixer el laqab de Yūsuf de Lleida. L'únic testimoni del regnat de Yala el trobem a la moneda Vives 1292.⁸

La moneda Vives 1277, de 448 AH

Per a precisar cronològicament els governs de Muqātil i de Yala cal superar un escull interpretatiu que ve de lluny. En el seu treball sobre les monedes tortosines, Codera es va trobar amb una dificultat en interpretar la moneda núm. 6, que és la mateixa catalogada per Vives 1277 i Prieto 185a. Deia Codera:

Según el mismo Aben Jaldún, Mokatil murió en el año 445H, sucediéndole Yalá: Tampoco este aserto es exacto, pues la moneda número 6 está acuñada en 448 y en ella aparece el mismo rey que en las anteriores.

Vives va donar per bona la lectura de Francisco Codera i, en el seu catàleg de monedes, la va continuar atribuint a l'any 448 AH, tot i que a la moneda es llegeix la data parcial que podia ser interpretada com a 4.8 (ثامن و اربع). Després, Antonio Prieto,⁹ en veure que la data de la moneda no encaixava amb les cròniques, va proposar que es tractava d'un error i que a la moneda hi mancava la desena, i l'atribuí a l'any 438 AH. Tot i ser possible, l'error hauria estat molt greu. Em sembla més fàcil donar per bona la data de 448 AH i considerar que Muqātil havia continuat regnant fins poc després d'aquesta data.

Així doncs, després de la mort de Muqātil, Yala va romandre com a governador de Tortosa. Fou aleshores que el laqab de Yūsuf reapareixeria a les monedes, en un lloc preeminent.

És curiós que tots els numismàtics i historiadors hagin destacat la brevetat del regnat de Yala. Francisco Codera, citant Aben Jaldún, deia que “*De los reinos de estos Banu Hud era la ciudad de Tortosa: habíase apoderado de ella en el año 433 Mokátil, uno de los clientes de los Amiríes, muerto en 445, reinó en ella después de él Yalá el Amirí, cuya duración no se prolongó y después de él reinó Nabil...*”. Antonio Vives,¹⁰ fixant-se en les dates de les monedes, va enquadrar el regnat de Yala entre el 448 i el 450 AH, això sí, amb interrogants. Antonio Prieto narrava que “*Mocatil fué sustituido en 445 por Yalá, del que no*

8. I serveix per a resoldre les preguntes que es plantejava CODERA a *Monedas árabes de Tortosa*, op. cit.

9. PRIETO Y VIVES, Antonio, *Los reyes de Taifas: estudio histórico-numismático de los musulmanes*, Madrid, Centro de estudios históricos, 1926.

10. VIVES Y ESCUDERO, Antonio, *Monedas de las dinastías árabe-españolas*, Madrid, 1893.

podemos comprobar que fuese esclavo, por llevar, a diferencia de sus antecesoras, un nombre frecuente en África. El reinado de Yalā fué corto, siendo la última moneda conocida suya del año 450". Darrerament, Antonio Medina insistia que "A este, (Muqātil) le sucedió Ya'la en el año 445H, y en el transcurso de su corto reinado, continuó utilizando los mismos títulos que su predecesor. Le sucede de nuevo Nabīl, en el año 450H".¹¹

Tots destaquen el curt regnat de Yala però, en canvi, no esmenten el de Nabīl que, com a màxim, degué de ser de dos anys.

Nabīl de Tortosa

L'any 451, un altre eunuc,¹² Nabīl, va irrompre al capdavant de la taifa tortosina. A diferència de Muqātil i de Yala, aquest nou personatge devia venir de la mà d'Ahmad al-Muqtadir de Saragossa. Proposo aquesta relació perquè és força probable que aquest Nabīl sigui el mateix que havia aparegut a les monedes saragossanes dels anys 426-428 AH (vegeu apartats precedents).

A les monedes, Nabīl apareix amb el títol de "califa" que, segons Dozy,¹³ utilitzaven els eslaus que servien en el palau del monarca, a la cort dels omeies andalusins. Es tracta, doncs, d'un títol molt humil, desproveït de cap signe de poder, però que assenyala un cert estatut de preeminència originat per les relacions amb el poder cordovès.

Conclusions

Partint de la teoria de la prevalença de la legitimitat en els noms i titulacions que apareixen a les monedes, he volgut demostrar:

- Que les encunyacions de Tortosa van estar en tot moment supeditades al poder emissor dels hudís.
- Que Muqātil i Yala no van portar els mateixos laqab, Muqātil va portar el de "Sayf al Mila", mentre que el de "Mu'iz al Dawlāh", que apareix a les monedes, és el laqab de Yūsuf de Lleida. Es desconeix si Yala es va intitular amb cap laqab.
- Que les emissions monetàries de Muqātil van ser les primeres encunyacions de Tortosa, que van començar l'any 431 AH (llevat que aparegui alguna moneda anterior) i que van finalitzar l'any 448 AH (sense descartar que pugui aparèixer alguna moneda de l'any 449).

11. MEDINA GÓMEZ, Antonio, *Monedas hispanomusulmanas*, Instituto Provincial de Investigaciones y Estudios Toledanos, 1992, p. 294.

12. Un detall curiós és que tots els governants de Tortosa van ser eunucs: un bon mètode per minimitzar problemes. En no tenir descendència, les disputes successòries desapareixen.

13. DOZY, Reinhart, *Supplément aux dictionnaires arabes*, Leiden, 1877-1881, 2 vols.

- Que les monedes de Yala com a governant són les que porten el seu nom i el laqab de Yūsuf de Lleida, totes elles conegudes només de l'any 450 AH.

En resum, segons Vives, a les encunyacions de 431 i 432 AH apareix el laqab de Yūsuf de Lleida, “*Muʿiz al dawlāh*”, associat amb el nom Muqātil, sense cap altre nom. Yūsuf sempre apareix en un lloc rellevant i Muqātil s'alterna a l'anvers i al revers. A partir de l'any 436, el nom Muslim apareix a l'anvers i continua fins a l'any 438, quan se succeeixen dos tipus d'encunyacions: unes encara amb el laqab de Yūsuf i unes altres amb el laqab de Muqatil, “*Sayf al Mila*”. Després, sempre amb “*Sayf al Mila*” en un lloc prominent, apareix el nom d'A-ben Rady, al menys fins al 443, i el de Muslim, l'any 448. El 448, el nom Yala apareix sempre acompanyant el laqab “*Sayf al Mila*”, que és situat en un lloc prominent i que ens indica que no es tracta d'una emissió de Yala sinó de Muqatil.

Recull de fonts¹⁴

BAYAN (p. 224): “*Estaba de emir en Tortosa uno de los fatás de Ibn Abi ʿĀmir, cuyo nombre era Labib, que la había retenido para sí y organizado sus asuntos en ella con sus súbditos y con los emires que eran sus vecinos. Es una ciudad elevada de posición, de amplia extensión, expuesta a la solana de la alegría y abundante de aprovisionamientos y bienes. Se alzó en ella Labib como rey, a pesar de su poco cuidado, hasta que le llegó la muerte. Se hizo dueño de su gobierno después de él otro de los fatás de Ibn Abi ʿĀmir, su nombre era Muqātil y tenía designios y autoridad. Adoptó también el nombre de Sayf al-Milla,¹⁵ título honorífico que se prodigó para sí y con el cual se le escribía y contestaba. Tenía entre gobernadores y secretarios lo que no tenía otro en su tiempo, por más que tuviera mayor poder que él. Así, hasta que murió este eunuco. Se apoderó Ahmad b. Sulayman de Tortosa y de sus dependencias y tuvo muchas guerras con los cristianos vecinos de ella*”.

BAYAN (p. 250): “*En el año 452 salió el fatá Nabil de Tortosa. Se había hecho cargo de ella tras su señor, el fatá Muqātil Sayf al-Mulk. Le sobrevino a Nabil en ella una revuelta; entonces salió de allí y la entregó a al-Muqtadir b. Hūd*”.

AʿMAL (p. 171): “*Añadió la ciudad de Tortosa (al-Muqtadir) a sus territorios; había estado en poder de Labib, uno de los fatás ʿamiries, y después de él en manos de Muqātil; se apoderó de ella después de la muerte de ambos*”.

14. Segons Sebastián GASPARIÑO, *op. cit.*

15. “*Sable de la Religión*”.

CATÀLEG

ENCUNYACIONS DE MUQĀTIL
431-448 AH

Tortosa 431 AH (Vives 1268). Sense noms a l'anvers. Al revers, *laqab* de Yusuf "Muiz al-dawlah" i nom Muqatil.

لَا إِلَهَ إِلَّا
اللَّهُ وَحْدَهُ
لَا شَرِيكَ لَهُ

*No hi ha cap déu
tret de Déu, només Ell,
sense cap semblant.*

مُعْزِ الدَّوْلَةِ
الْإِمَامِ هِشَامِ
أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ
الْمُوَيْدِ بِاللَّهِ
مُقَاتِلِ

*Mu'iz al dawlāh
L'Imām Hishām
Príncep dels creients
al-Mu'ayyad billāh
Muqātil*

Orla anvers:

بِسْمِ اللَّهِ ضَرَبَ هَذَا الدِّرْهَمَ بِطَرطُوشَةِ سَنَةِ أَحَدَى وَتَلْثِينَ وَارْبَعِينَ.....

*En el nom de Déu s'ha encunyat aquest dirham a Tortosa any u i trenta i quatre
[cents]*

Orla revers:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ أَرْسَلَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ

Muhammad és l'Enviat de Déu, l'envià amb el rumb i religió vertadera.

Tortosa 436 AH (Vives 1270). Com l'anterior, però nom Muslim a l'anvers.

لا إله إلا
الله وحده
لا شريك له
مسلم

*No hi ha cap déu
tret de Déu, només Ell,
sense cap semblant.
Muslim*

معز الدولة
الامام هشام
امير المومنين
الموید بالله
مقاتل

*Mu'iz al dawlāh
L'imām Hišām
Príncep dels creients
al-Mu'ayyad billāh
Muqātil*

Orla anvers:

بسم الله ضرب هذا الدرهم بطرطوشة سنة ست و ثلثين وارب.....

*En el nom de Déu s'ha encunyat aquest dirham a Tortosa any sis i trenta i
qua[tre-cents]*

Orla revers:

محمد رسول الله ارسله بالهدى و دين الحق ليظهره

Muhammad és l'Enviat de Déu, l'envià amb el rumb i religió vertadera.

Tortosa 441 AH. El nom Abd al-Malik Ibn Rady a l'anvers. Al revers, després de la mort de Sulayman ibn Hud, desapareix el laqab de Yusuf, i s'afegeix el de Muqatil "Saif al-Mila". El nom d'Ibn Rady apareix fins el 443 AH.

عبد الملك
لا إله إلا
الله وحده
ابن رضى

Abd-al-Malik
No hi ha cap déu
tret de Déu, només Ell.
Aben Rady

سيف الملة
الامام هشام
الموید بالله
مقاتل

Sayf al Mila
L'imām Hišām
al-Mu'ayyad billāh
Muqātil

Orla anvers:

بسم الله ضرب هذا الدرهم بطرطوشة سنة احدى و.....

En el nom de Déu s'ha encunyat aquest dirham a Tortosa any u i ...

Orla revers:

محمد رسول الله ارسله بالهدى و دين الحق ليظهره

Muhammad és l'Enviat de Déu, l'envià amb el rumb i religió vertadera.

Tortosa 441 AH. Semblant, sense el nom d'Abd el-Malik ibn Rady.

لا إله إلا
الله وحده
لا شريك له
مقاتل

*No hi ha cap déu
tret de Déu, només Ell,
sense cap semblant.
Muqātil*

سيف
الامام هشام
الموید بالله
الملة

*Sayf
L'imām Hišām
al-Mucayyad billāh
al Mila*

Orla anvers:

بسم الله ضرب هذا الدرهم بطرطوشة سنة احدى و.....

En el nom de Déu s'ha encunyat aquest dirham a Tortosa any u i ...

Orla revers:

محمد رسول الله ارسله بالهدى و دين الحق ليظهره

Muhammad és l'Enviat de Déu, l'envià amb el rumb i religió vertadera.

Tortosa 443 AH (Carolina Domenech, *op. cit.*). En aquesta moneda apareix el laqab de Muqātil, però no el seu nom i, en un lloc menys important, el nom del suposat substitut, Aben Rady. Aquest fet demostra que les encunyacions posteriors que duen el nom de Yala associat amb el laqab "Sayf al Mila", són també encunyacions de Muqātil.

ابن
لا إله إلا
الله وحده
رضى

Aben
No hi ha cap déu
tret de Déu, només Ell.
Rady

سيف
الامام هشام
الموید بالله
الملة

Sayf
L'imām Hišām
al-Mu'ayyad billāh
al Mila

Orla anvers:

بسم الله ضرب هذا الدرهم بطرطوشة سنة ثلاث

En el nom de Déu s'ha encunyat aquest dirham a Tortosa any tres i [quaranta i quatre-cents]

Orla revers:

محمد رسول الله ارسله بالهدى و دين الحق ليظهره

Muhammad és l'Enviat de Déu, l'envià amb el rumb i religió vertadera

Tortosa 448 AH (Col·lecció Tonegawa).¹⁶ En aquest tipus apareix el nom Yala a l'anvers, i el laqab de Muqatil al revers. També es coneixen exemplars d'aquest any amb el nom Muslim en lloc de Yala. Muslim podria haver mort el 448 AH. També existeixen peces semblants que podrien ser del 449 AH.

لا إله إلا
الله وحده
يعلى

*No hi ha cap déu
tret de Déu, només Ell.
Yaclā*

سيف
الامام هشام
الملة

*Sayf
L'imām Hišām
al Mila*

Orla anvers:

بسم الله ضرب هذا الدرهم بطرطوشه سنة ثمان و ارب.....

*En el nom de Déu s'ha encunyat aquest dirham a Tortosa any vuit i qua[ranta
i quatre-cents]*

Orla revers:

محمد رسول الله ارسله بالهدى و دين الحق ليظهره

Muhammad és l'Enviat de Déu, l'envià amb el rumb i religió vertadera

16. www.andalustonegawa.50g.com.

ENCUNYACIONS DE YA^cLĀ 450 AH

Tortosa 450 AH (Vives 1292). En cap de les poques cròniques que es conserven s'esmenta que Yala hagués pres algun títol honorífic propi. Aquesta encunyació de Yala com a governant du el laqab de Yūsuf, “*Mu'iz al Dawlāh*”, propi del poder legitimador de l'emissió monetària, i ens assenyala la mort de Muqatil.

لا إله إلا
الله وحده
على

*No hi ha cap déu
tret de Déu, només Ell.
Ya^clā*

مغز
الإمام هشام
الدولة

*Mu'iz
L'imām Hišām
al dawlāh*

Orla anvers:

بسم الله ضرب هذا الدرهم

En el nom de Déu s'ha encunyat aquest dirham...

Orla revers:

محمد رسول الله ارسله بالهدى و دين الحق ليظهره

Muhammad és l'Enviat de Déu, l'envià amb el rumb i religió vertadera

ENCUNYACIONS DE NABĪL
451-452 AH

Tortosa 451 AH (Col·lecció Tonegawa). Yala deuria morir el 450 AH, substituït per Nabill afecte a la causa Tugibí i ben relacionat amb Saragossa. Nabil va acabar desvinculant la taifa de Tortosa de la de Lleida i la va posar sota l'òrbita de la de Saragossa, l'any 452 AH.

عبد
لا إله إلا
الله وحده
المومن

‘Abd
No hi ha cap déu
tret de Déu, només Ell.
almumin

الخليفة
الامام هشام
نбил

El califa
L'imām Hišām
Nabīl

Orla anvers:

بسم الله ضرب هذا الدرهم بطرطوشة سنة احدى و

En el nom de Déu s'ha encunyat aquest dirham a Tortosa any u i [cinquanta i quatre-cents]

Orla revers:

محمد رسول الله ارسله بالهدى و دين الحق ليظهره

Muhammad és l'Enviat de Déu, l'envià amb el rumb i religió vertadera

Col·lecció particular. Es tracta d'una moneda sense orles, catalogada per Vives (n. 1293), a nom de Nabil.

لا إله إلا الله
محمد رسول الله
نابيل

*No hi ha més déu que Déu
Muhammad és l'enviat de Déu
Nabīl*

الخليفه
الامام هشام
المويد بالله

*El califa
El Imām Hišām
al-Mucayyad bi llāh*

Una darrera qüestió sorgeix a propòsit de la lectura d'una moneda de Muqatil. Francisco Codera cataloga una moneda amb el nom Ibn Rady °Abd el Melik, de l'any 431 AH. A la col·lecció Tonegawa hi ha una moneda que sembla el mateix exemplar dibuixat per Codera. Exceptuant aquestes dues referències, cap altre autor cataloga aquesta moneda i tots situen °Abd el Melik ibn Rady a principis de la dècada dels quaranta, concretament en l'any 441 AH. D'acord amb tot el que he explicat abans, la data 431 ha de ser el producte d'un error de lectura. Malgrat que la desena trenta sembla inicialment clara, la moneda en qüestió presenta una lleugera doble encunyació i un acabament sobtat que expliquen la confusió. El que sembla un *alif* al final de la llegenda, just abans del *bismi*, ha de ser en realitat un recurs de l'obridor de l'encuny per a indicar el final brusc de la llegenda, sense que hi hagi cabut tota la desena quaranta. Es tracta doncs, d'un dirhem del 441 AH.

Col·lecció particular.